

Asia: VN/25733/2021-OKM-334

Lausuntopyyntö valtioneuvoston selontekoluonnokseksi - Uutta suuntaa Suomen digitaaliseen kompassiin

Tavoite 1 - Suomi kehittyy demokraattisena ja sivistyneenä yhteiskuntana digitalisoituvassa maailmassa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Tavoitteesta ei käy esiin toimintaympäristön muutoksesta vahvasti nouseva hyvinvoinnin näkökulma.

Esitämme tavoitteen päivittämistä seuraavasti: Suomi kehittyy hyvinvoivana, demokraattisena ja sivistyneenä yhteiskuntana digitalisoituvassa maailmassa.

Demokratia pysyy elinvoimaisena vain, jos ihmiset osallistuvat siihen. Sähköisen äänestämisen mahdollisuuksia tulee edistää.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Osaaminen ratkaisee Suomen tulevaisuuden ja on hyvä tiedostaa, että sivistyksen perusta rakennetaan kunnissa. Kansalaisten digiosaamisen kehittymisessä koulutusjärjestelmällä on merkittävä rooli. Kuntaliitto korostaa, että koulutusjärjestelmä hyödyntää monin tavoin teknologiaa niin hallinnossa kuin opetuskäytössäkin. Oppijoiden digiosaamisen vahvistaminen edellyttää kasvatus- ja koulutusjärjestelmältä kansallisten tavoitteiden asettamista opetussuunnitelmissa tai sitä vastaavissa suunnitelmissa. Koulutusjärjestelmässä opitaan tavoitteiden ja sisältöalueiden pohjalta. Osaamista voidaan vahvistaa, jos tavoitteiden asetannassa tunnistetaan koulutusjatkumon mahdollisuudet syventää osaamista ikäperusteisesti ja koulutusmuodon erityispiirteet huomioiden.

Kuntaliiton mukaan koulutusjatkumon merkitykseen tulisi kiinnittää jatkossa paremmin huomiota kansallisessa opetussuunnitelmatyössä. Koulutuksen järjestäjät antavat palautetta siitä, että oppijoiden digitaitojen/-osaamisen kehitystä ja aiemmin saatua opetuksen saavutettua tasoa ei tunnisteta, jolloin samoja asioita opetetaan ja toistetaan epätarkoituksenmukaisella tavalla siirryttäessä koulutusasteelta toiselle. Jatkumon tarkastelu tarkoittaa mm. sitä, että tunnistetaan, miten teknologiaan tutustutaan osana varhaiskasvatuksen tavoitteita, miten varhaiskasvatuksessa voidaan luoda pohjaa esi- ja perusopetuksen laaja-alaiselle osaamiselle jne. Perusopetuksessa on hyvät mahdollisuudet kehittää ns. digiosaamista, joka tukee toiselle asteelle siirtymistä. Toisella asteella hyvät perusopetuksessa saavutetut ns. perustaidot ja myös digitaidot edistävät opintoihin kiinnittymistä ja niistä suoriutumista.

Avaintuloksessa 1 luvataan digitaaliset perus- ja lukutaidot kaikille kansalaisille, vauvasta vaariin. Esityksestä ei käy nyt ilmi halutaanko varmistaa digi-taitojen tuominen myös niille, joilla ei ole pääsyä koulutusjärjestelmien piiriin ja jos halutaan, niin kuinka ja mikä on kuntien rooli kokonaisuudessa. Eri-ikäisten kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen on kunnan keskeisimpiä tehtäviä ja kuntien toimintakyvyn vahvistaminen on samalla koko julkisen talouden kestävyyden turvaamista.

Esityksestä ei käy ilmi siinä mainitut kulttuuriperintöä koskevat tietovarannot. Tässä yhteydessä on huomioitava myös kunnissa syntyvät kotiseutuarkistojen aineistot ja tuki näiden digitointiin/sähköiseen arkistointiin.

Tavoite 2 - Yhteiskunnan toimijoiden kyky omaksua ja soveltaa uusia ja kehittyviä teknologioita kestävästi ja tuottavasti on vahva.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Avaintuloksissa painotetaan tutkintojen/työympäristön kautta saatua osaamista. Alati kehittyvät teknologiat haasteineen heijastuvat myös ihan tavalliseen arkeen ja erityisesti pienituloisiin (esim. työttömät, eläkeläiset). Kun laitteita/verkkoyhteyksiä ei ole, tai niitä ei ole mahdollista päivittää, digisyrjäytymisen riski kasvaa. Siirryttäessä enenevässä määrin sähköiseen asiointiin, on digituesta

huolehtimisen näyttävä myös ihmiskeskeisyyteen, osallisuuteen ja luottamukseen nojautuvassa kansallisessa digistrategiassa. Nykyisen digitukimallin lisäksi huomiota on kiinnitettävä siihen, että kansalaisilla on ylipäätään pääsy digiympäristöihin.

Lainsäädännön uudistuksissa on varmistettava koulutuspolun yhtenäisyys varhaiskasvatuksesta korkeakouluun asti. Ikäluokkien pientyessä opetuksen laatu ja saavutettavuus tulee varmistaa kaikkialla Suomessa. Koulussa tapahtuvaa, etäyhteyksiä hyödyntävää opetusta tulee voida käyttää nykyistä laajemmin perusopetuksessa opetuksen saavutettavuuden ja laadun turvaamiseksi.

Tavoite 3 - Suomi on edelläkävijä digiosaamisessa ja teknologia-alan kehityksessä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Uusiin teknologioihin ei voida vaan ajautua. Tällä hetkellä erityisesti tekoälyn käyttöönotto vaatii koulutuspoliittista keskustelua siitä, mihin kansallisesti ollaan menossa. Opetushallituksen ja opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemat tekoälysuositukset on nähty hyvänä avauksena tähän suuntaan.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Datan saatavuus ja laatu sekä datanhallinnan infrastruktuuri tukevat yritysten arvonluontia ja ratkaisujen skaalautuvuutta.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Data-avaruustyössä tulee huomioida myös julkisen hallinnon toimijat tai saattaa edes tiedon hyödyntäjät (jotka voi olla myös kunnat) tietoisuuteen. Data-avaruustyötä ei tulisi mieltää ja sulkea vain yritysten tekemiseksi, miltä se Suomessa nykyisellään näyttää. Kaupungit ja kunnat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita sekä datan hyödyntäjiä. Tekstiä tulee täydentää näiltä osin.

Tavoite 1:n alla olevan lauseen: "Todellisen ja virtuaalisen sekä faktan ja fiktion väliset rajat hämärtyvät" tarkoitus ja merkitys jää epäselväksi. Miksi se on tässä mukana ja mitä sillä tarkoitetaan. Tätä ajatusta tulisi täsmentää ja tarkentaa, jotta se olisi lukijalle ymmärrettävä.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Samoin kun ylipäätään ihmis-/elämäntapahtumalähtöinen kehittäminen, jää myös digitaalisen identiteetin lompakoita koskeva osuus esityksessä paitsioon. Tahtotila pitäisi olla vahvemmin esillä.

Avaintulos 1:n lopussa on virke "Suvereniteetti jokaisessa arvoketjun vaiheessa..." Asia ei oikein aukea ja jää epäselväksi. Voisiko tätä kirjausta selventää, jotta lukijalle ilmenisi, mitä sillä tarkoitetaan käytännössä? Ymmärtääksemme tämä asia on sinänsä tärkeä ja olennainen. Voisiko sille käyttää oman kappaleensa?

Avaintulos 2 muutosehdotus: Yhteisesti priorisoidut attribuuttitodistukset on viety eurooppalaiseen digitaaliseen identiteetilompakkoon kansalaisten käyttöön.

Perustelu muutosehdotukselle: Kuten avaintulos 3 todetaan, että tulee en-sin tunnistaa ja priorisoida datavarannot, joita tarvitaan tekoälyn kehittämiseksi. Samalla tavalla tulee tunnistaa priorisoidut attribuuttitodistukset sekä tuottaa tiekartta, millä aikavälillä mikin todistus lompakkoon tuotetaan. Jos lompakon käyttöön ei sitouduta ja siten halukkuus sen hyödyntämiseen ei näy mm. kuntasektorille, on kynnys sen käyttöönotolle suurempi. Kun kansallisesti yhteisesti priorisoidaan attribuuttitodistukset, viestitään sen mahdollisuuksista kansalaisille, voi siitä parhaimmillaan tulla yksi perustyökaluista palveluprosessien nopeuttamiseksi. EUDI-lompakko on kansalaiselle vapaaehtoinen, joten panostusta, laatua ja viestintää tulee edistää ja tukea kansalliselta tasolta. Toimenpiteiden puolella olisi hyvä tuottaa tiekartta, millä aikavälillä mikin tieto lompakkoon tuotetaan priorisoiden ne attribuuttitodistukset, jotka valtiovarainministeriön elämäntapahtumatyöryhmässä on tunnistettu tärkeimmiksi edistettäväksi elämäntapahtumiksi.

Oleellista on muistaa myös hyötynäkökulma - missä kohtaa tietoa nykyisellään kysytään asiakkaan kautta tai mitä tietoja käydään katsomassa toisen viranomaisen katselunäkymästä? Näissä suuret hyötypotentiaalit prosessien tehostamiseksi. Eli tunnistaa keskeiset palveluprosessit.

Avaintulos 3: Kuntaliiton EU:n digi- ja datasäädökset kuntasektorille-projektissa on käyty ko. säädöksiä kuntasektorin näkökulmasta. Keskusteluissa on vahvasti noussut esiin datan avaamisen haasteet (avoimen datan direktiivi) nykyaikana geopoliittisen tilanteen vuoksi, onko se enää turvallista. Toisekseen on nostettu se, että datan avaamista ei voida mitata ja avaaminen kuitenkin

maksaa sekä avatun datan laadun ylläpito vaatii myös resursseja. Kuntasektori avaisi dataa suojatusti ja hyötypotentiaali olisi siten mitattavissa ja seurattavissa. EU:n dataunionistrategian mukaan halutaan avata lisää arvokkaita tietoaaineistoja avoimena datana. Data, joka avataan ei ole yhdenmukaista. Esimerkkinä avoindata.fi:ssä avattu ostolaskudatan standardi ei ulotu metatietotasolle. Miten aiotaan huolehtia arvokkaiden tietoaaineistojen yhteentoimivuus? Tekoälyn koulutukseen tähtäävä datan tulee olla laadukasta, ettei tule vinoumia. Nykyisten arvokkaiden tietoaaineistojen avaamisen kohdalla on paikallistasolta tullut palautetta, että kansallinen tuki ja ohjeistus on ollut vajavaista.

Tavoite 2 - Tietoliikenneyhteydet ovat kattavat, turvalliset ja kestävät.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

On. Vaikka Suomen 5G-verkkojen kattavuus on kansainvälisesti korkealla tasolla, on varmistettava, että 5G-verkko on saatavilla kaikkiin Suomen kotitalouksista.

Päivitettyssä selonteossa pidämme kannatettavana, että data-avaruudet, yhteiset tietomallit ja semanttinen yhteentoimivuus nousevat paremmin esiin.

Näemme kannatettavana, että tekoälykehitykseen priorisoidaan kansallisesti tietovarantoja. Niukkenevat resurssit edellyttävät uusia, dataan perustuvia yhteistyörakenteita.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

1 kyllä, täysin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Avaintulos 2 osiossa on virke ”Myös pilvipalveluiden riippuvuuden...” Virkkeen sisältö ja merkitys ei oikein aukea lukijalle. Voisiko asiaa koettaa kuvata selkokielisemmin, mitä tällä tarkoitetaan?

Tavoite 3 - Palvelin- ja laskentainfrastruktuurit ovat energiatehokkaita ja vastaavat julkisten palveluiden, yritysten ja tutkimuksen tarpeita.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Digitalisaatio ja dataperustainen arvonluonti etenee yrityksissä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 2 - Yritysten tuottavuus ja kilpailukyky paranee uusien teknologioiden onnistuneen käyttöönoton myötä.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

-

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

-

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

-

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

-

Tavoite 1 - Digitaaliset julkiset palvelut toimivat yhteentoimivina palvelukokonaisuuksina mahdollistaen sujuvan asioinnin ja korkean tuottavuuden.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Kannatamme digistrategian linjausta siitä, että yksittäisten palvelujen sijaan tulee tarkastella ja yhteensovittaa luontevia palvelukokonaisuuksia ja että tiedon liikkuvuuteen ja toimintatapojen uudistamiseen on panostettava. Linjaukset vaikuttavat jäävän kuitenkin pääosin valtionhallinnon tontille. Kuntien, hyvinvointialueiden ja valtion digitalisaation toimintamalleja tulee yhdenmukaistaa ja sovittaa paremmin yhteensopiviksi. Emme kannata velvoitteiden lisäämistä kunnille, mutta kunnat keskeisinä palveluntuottajina eivät voi jäädä tämän kehityksen ulkopuolelle. Kannatamme koko julkisen hallinnon kattavaa yhteistyön edistämistä.

Julkinen hallinto palveluineen on keskeisessä roolissa siinä, kuinka kansalaiset ottavat digipalvelut omakseen. Vaikka jokaisella palveluntarjoajalla on itsellään velvollisuus tukea palveluidensa käyttöönotossa, on kuntien ja järjestökentän rooli tukea digipalveluiden käyttöönotossa ollut keskeinen. Kun samanaikaisesti on lisätty painetta sähköiseen asiointiin, leikattu erityisesti järjestökentän resursseja sekä suljettu valtion palvelupisteitä, ollaan tulossa tilanteeseen, jossa digisyrjäytymisen riski kasvaa entisestään. Tämän murrosvaiheen kehitystä tulee seurata tarkasti ja pyrkiä kohdentamaan toimenpiteitä ja tukea siten, että syrjäytymisriskiä voitaisiin hallita eri keinoin ja vähentää digisyrjäytymistä.

Lisäksi kehityksessä on huolehdittava julkisten palvelujen integroinnista laajempiin asiointiekosysteemeihin, julkisen ja yksityisen saumattomaksi elämäntapahtumakokonaisuudeksi. Kansallisen digitalisaatiostrategian tavoitteena ei voi olla, että tietoa liikutetaan vain julkisen hallinnon organisaatioiden välillä. Julkisen hallinnon toimijoille tulee mahdollistaa aiempaa paremmin ennakoivien palveluiden tarjoaminen kansalaisille ja yrityksille. Tämä vaatii julkisen hallinnon keräämän tutkimus- ja asiakastiedon käyttö-mahdollisuuksien lisäämistä muun muassa nykyisiä käyttörajoitteita vähentämällä.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Avaintulos 2: Tiedon liikkuvuuden esteitä puretaan toimijoiden välillä. Myös kansallisiin tietovarantoihin liittyvää yhteentoimivuustyötä tulee johtaa digitalisaation edistämisen rinnalla. Tiedon toisiokäyttö mahdollistaa tulee hyvinvointialueiden työhön liittyvän sotetietojen toisiokäytön lisäksi myös kuntakentän työssä eli sivistys-, rakennetun ympäristön, elinvoima- sekä työllisyys- ja kotoutumispalveluiden toimialoilla. Tiedonhallinnan kansallinen maasto on kehittynyt vuosien saatossa rakeiseksi/vaikeasti ymmärrettäväksi ja tiedon esteiden purkamisen lisäksi onkin keskeistä tarkastella julkisen hallinnon tietoja/dataa yhtenä kokonaisuutena ja varmistaa kansallisesti tiedonhallinnan ohjauksen yleisviranomaisen. Tällä tulee olla mandaatti tunnistaa laajassa sidosryhmäyhteistyössä kansallisesti vaikuttavimmat kehittämiskohteet sekä startata ja resursoida kehittämistyö, vaikka kaikilla osapuolilla ei olisikaan intressejä tähän.

Säästöjä tulee tavoitella purkamalla päällekkäisiä tietoon liittyviä vastuita esim. tiedon säilyttäminen ja raportointi. Tietoon liittyviä hinnoittelumalleja tulee muuttaa siten, että ne edistävät tiedon laajaa käyttöä. Kunnilta ei tule periä maksuja niiden itse keräämän datan käytöstä.

Avaintulokset vaikuttavat organisaatiolähtöisiltä, elämäntapahtumalähtöisyyden periaate edellyttää myös jonkinasteista asiakashyödyn näkökulmaa. Tämä puolestaan edellyttää julkisen ja yksityisen palvelujen yhteentoimivuuden tukemista ja kehittämistä.

Tavoite 2 - Julkinen hallinto hallitsee yhteiskunnan keskeisten toimintojen datan, teknologian ja infrastruktuurit turvallisesti, luotettavasti ja kustannustehokkaasti varmistaen yhteiskunnan toimivuuden kaikissa tilanteissa.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

1 kyllä, täysin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Pidämme hyvänä Digikompassin painopisteen laajentamista yksittäisten palveluiden kehittämisestä julkisen hallinnon rakenteiden ja toimintamallien vahvistamiseen siten, että ne tukevat yhteiskunnan toimintakykyä kaikissa tilanteissa. Yhteiskunnan saumaton toiminta tukee myös kansalaisten arkea ja tätä kautta yhteisön hyvinvointia.

Julkkisten palveluiden keskeinen tuottavuustekijä on kansalaisten luottamus niihin. Onkin syytä kiinnittää myös huomiota siihen, kuinka kansalainen tulee tietoiseksi keskeisten toimintojen datan, teknologian ja infran hallinnasta.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Data on muodostunut globaaliksi neuvotteluvaltiksi, valuutaksi. Kuntakenttää tulee kuulla suvereniteetin edistämistä koskevien toimenpiteiden suunnittelussa osallistavasti ja ennakoiden, jotta kuntien taloudellinen kestävyys ja kuntapalveluiden laatu voidaan varmistaa samalla kun suvereniteettia edistetään.

Tavoite 3 - Julkinen hallinto toimii tuottavasti tekoälyä sekä uusia digiteknologioita hyödyntäen.

Onko tavoite perusteltu osa Suomen digitaalista kompassia?

2 kyllä, pääosin

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko tavoitteen sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Elämäntapahtumalähtöinen kehittäminen vaatisi vielä nykyistäkin enemmän painoarvoa/resursseja. Tässä viitekehyksessä tehty työ on ihan keskeinen osa julkisen hallinnon tuottavuuskehitystä ja nyt se jää lapsipuolen asemaan kansallisissa digitalisaatitavoitteissa. Samoin kuin tiedon rakenteistaminen ja tietoon/dataan liittyvien monipuolisempien käyttökohteiden yhteistarkastelu.

Tekoäly ja uudet teknologiat mahdollistavat toiminnan ja palvelujen kehittämisen datapohjaisesti. Tämän edellytys on, että tietotuotanto on teknisesti, juridisesti, eettisesti ja sisällöllisesti laadukasta ja hallittua. Lisäksi on luotava yhteiskäyttöisiä tietoaltaita ja kokeiluympäristöjä.

Esityksessä on kuvailtu liikaa/useissa kohdissa tekoälyn ja asiantuntijan työnjakoa.

Onko tavoitteeseen liittyvissä avaintuloksissa tunnistettu niihin olennaisesti liittyvät sisällöt?

2 kyllä, pääosin

Jos ei, mitä avaintuloksista puuttuu?

Elämäntapahtuma-/ihmis-/ilmiölähtöisyys digikompassin keskeisenä arvona ei näy riittävästi.

Poikkihallinnollinen johtaminen ja yhteistyö

Ovatko siinä esitetyt digitalisaation johtamisen ja yhteistyön periaatteet perusteltuja osia osana Suomen digitaalista kompassia?

3 vain osittain

Tarkenna tarvittaessa vastaustasi. Onko sisältöön valittu oikeat asiat? Jos ei, miten sitä tulisi muotoilla?

Kuntaliitto kiittää, että lausunnoilla olevassa selontekoluonnoksessa on huomioitu erityisesti sidosryhmistä noussut tarve kehittää digitalisaatiota yhteensovittavaa johtamista. Sama yhteensovittavan johtamisen tarve korostuu myös digitalisaatioon käyttövoimaa tuovan tiedonhallinnan saralla. Tämä lienee merkki siitä, että hallinnonalakeskeinen ohjausmalli ei nykyisellään kykene riittäviin tuottavuustekoihin. Nyt tulee pohtia riittävän rohkeasti, kuinka kansallista digitalisaatio-/tieto-/datakehitystä linjataan jatkossa ilman organisaatorajoja ja kuinka tämä työ resursoidaan.

Yhteisen kehittämisen taso ei voi kuitenkaan tulla hallinnonalakohtaisen kehittämisen rinnalle. Yhteisen kehittämisen tasolle odotetaan ennen kaikkea mandaattia linjata kansallisen edun nimissä myös hallinnonalakohtaista tekemistä. Digitoimiston koordinoitiroolista on siirryttävä kohti toteutuskeskeistä hallintoa, yhteisten rakenteiden/mittareiden johtamiseen, rinnakkaisesta

tekemisestä integroitujen, monialaisten digitaalisten järjestelmien toteuttamiseen. Vain toteutettaessa digitaalisia kehittämistoimia laajamittaisesti yhdessä saadaan aikaan kouriintuntuvia taloudellisia ja yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Tiiviimpi yhteistyö valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden sekä palveluntuottajien välillä on välttämätöntä, jotta yhdessä asetetut, kansallisesti aivan keskeiset digitalisaatiotavoitteet voidaan saavuttaa. Tähän tarpeeseen lausunnoilla oleva digistrategialuonnos ei vastaa. Tätä yhteistyötä ja johtamista on uudistettava kumppanuuden, ei ohjauksen kautta - säilyttäen yhteistyön mahdollistava lainsäädäntö ja välttäen nykyistä yksityiskohtaisempaa sääntelyä.

Digikompassin tavoitteiden ja avaintulosten kokonaisuus

Puuttuuko digikompassin tavoitteista ja avaintuloksista yleisesti jotain olennaista? Tulisiko jokin osa alue priorisoida tai poispriorisoida?

Useisiin hallinnonalakohtaisiin tavoitteisiin/toimenpiteisiin keskittyminen vie resursseja tärkeimmältä kehittämiskohteelta - poikkihallinnolliselta johtamiselta ja yhteistyöltä.

EU –tasoinen digitaalinen murros on mahdollista vain, jos kuntien, hyvinvointialueiden, palveluntuottajien ja valtion tavoitteet ovat yhteisiä. Tukea tulisi lisätä paikalliseen ja alueelliseen työhön ja kehittämisen ennakoitua mahdollistaa parantamalla näkyvyyttä ministeriöiden ja EU:n pitkän tähtäimen kehittämissuunnitelmiin.

Tuloksellisuuden seuranta ja vaikuttavuuden arviointi

Mitä mittareita tunnistatte tavoitteiden ja avaintulosten etenemisen mittaamiseen?

-

Miten digikompassin vaikuttavuutta tulisi Suomen tasolla mitata?

Digistrategiassa/-kompassissa haetaan ennen kaikkea valtion toimijoiden tiiviimpää yhteistyötä. Yhteensovittavan johtamisen rakenteiden kehittämis-tä tulee mitata. Samoin sidosryhmäyhteistyön kehittymistä.

Tavoitteita ja toimenpiteitä sekä niiden seurantaa/mittarointia tulisi priorisoida niin, että ne läpileikkaavat neljä pääilmansuuntaa ilmiö-/ihmislähtöisyyttä tukien. Nykytilassa tavoitteita ja toimenpiteitä on liikaa. Toteutus/seuranta jää edelleen pääilmansuuntien mukaisiin siiloihin, jolloin alueella tehtävän työn fokuointi ja onnistumisten mittaaminen muodostuu haasteelliseksi hidastaen digitalisaatio-/tuottavuuskehitystä.

Vaikuttavuutta on haettava jatkossa koko julkista hallintoa ajatellen, esim. kuntiin kaatuvan hallinnollisen taakan väheneminen.

Toimintaympäristön kuvaus

Geopoliittinen ja taloudellinen toimintaympäristö

Geopoliittisen toimintaympäristön muutos on myös kuntatasolla korostanut entisestään kansainvälisen yhteistyön merkitystä sekä arvoiltaan samanmielisten kumppaneiden etsimistä parhaiden käytäntöjen jakamiseksi. Kuntaliitto pitää hyvänä, että pohjoismaisen ja eurooppalaisen yhteistyön merkitystä korostetaan ja että se nähdään mahdollisuutena. Lisäksi yhteistyö Baltian maiden suuntaan olisi hyvä huomioida tässä kontekstissa.

EU:n tavoite lisätä strategista autonomiaa vähentämällä riippuvuuksia kolmansista maista on äärimmäisen tärkeä myös kuntakentän näkökulmasta.

Lisäksi kansainvälisessä vaikuttamisessa tehtävä yhteistyö sidosryhmien kanssa on erittäin kannatettavaa myös jatkossa.

Turvallisuus ja resilienssi

Turvallisuus ja resilienssi osuuden kuvaus on laadukas. Pienenä yksityiskohtana kohdan 3.1.2. alakohdan ”yhteentoimivuus turvallisuusstandardeissa” kuvatun kehityskulun vaikutusten laaja-alaisuus jää epäselväksi. Koskeeko se vain valtion turvallisuusviranomaisten toimintaa, koko julkista hallintoa ja yrityskehitystä, vai jotain muuta hallinnollista kokonaisuutta. Tätä voisi hieman täsmentää tekstiin.

Kriittiset teknologiat ja innovaatiot

-

Hyvinvointi ja yhteiskunnalliset muutokset

Kokonaishyvinvoinnin näkökulmaa edistävä elämäntapahtumalähtöinen kehittäminen sekä digitalisaation hyvinvointivaikutuksien mittaaminen olisi tullut nostaa paljon nykyistä painavampaan rooliin kokonaisuudessa.

Digitalisaation ja datatalouden sääntely

Ministeriöiden ja muiden valtion viranomaisten keskinäistä yhteistyötä kuntien ja hyvinvointialueiden ohjauksessa ja tukemisessa tulee vahvistaa. Samaan tapaan, kuin dokumentissa kuvataan yritysten kilpailukyvyyn edellyttävän oikeasuhtaista lainsäädäntökehikkoa, myös kuntien mahdollisuudet toimia tuottavasti varsin moneen eri suuntaan hajoavassa ohjauksessa edellyttävät hallinnonalarajat ylittävän lainsäädäntökehikon selkiyttämistä sekä toimeenpanoon liittyvän poikkihallinnollisen ja hallinnon tasojen (valtio-hyvinvointialueet-kunnat) välisen viranomaisyhteistyön parantamista.

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

-

Uudet teemat

Tekoäly

Esitämme aikaa paremmin kestäväenä läpileikkaavana teemana uusia teknologioita, joista yksi, parhaillaan ajankohtainen on tekoäly.

Turvallisuus

Turvallisuus osuuden kuvaus on pääosin laadukas. Koska esiin on nostettu erot toimijoiden kyberturvan tasossa, tarvitaan varmastikin kansallisen tilannekuvan luomista ja ylläpitämistä organisaatioiden kyvykkyyksistä sekä tilannekuvatiedon jakamista sidosryhmien kesken tason kehittämiseksi. Lähtökohtia tähän on jo olemassa DVV:n kokonaiskuvapalvelun myötä sekä jatkossa NIS2 valvovien viranomaisten työn kautta.

Myös yhteisten palveluiden ja kansallisen tason yhteistyön rooli tulee huomioida selvästi. Resurssit tulee varmistaa sekä organisaatioiden että kansallisesti tuotettujen digitaalisen turvallisuuden (kyber ja tietosuoja) yhteisten palveluiden osalta. Kansallisella tasolla tulee yhteistyössä tunnistaa toimenpiteitä, joilla alati organisaatiotasolla kasvavaa lainsäädäntövelvoitteista johtuvaa hallinnollista dokumentaatio-, suunnittelu- ja raportointitaakkaa voisi keventää turvallisuuden ja tietosuojan tason heikkenemättä.

Osion viimeinen virke: ”On tärkeää, että organisaatioiden edellytykset noudattaa kyberturvallisuudelle asetettuja vaatimuksia varmistetaan” jää hieman avoimeksi. Miten tämä tehtäisiin? Tulisiko tätä täsmentää lisäämällä edellisen perään ” EU:n ja valtion tasolta varmistetaan riittävät resurssit kyberturvan kehittämiseen ja kyberturvasääntelyn toimeenpanoon. Kansallisella kattavalla sidosryhmäyhteistyöllä varmistetaan kyberturvan EU-rahoituksen kotiuttaminen. Tuottavuutta ja turvallisuutta parannetaan viranomais- ja sidosryhmäyhteistyöllä, jota tuetaan mahdollistamalla tehokkaasti skaalautuvat yhteistyön rakenteet ja toimintamallit. Tämä edellyttää lainsäädännön kehittämistä ja lainsäädännön tulkintojen yhtenäistämistä. Lisäksi ylläpidetään ja kehitetään kansallisia yhteisiä digiturvapalveluita (kyberturva ja tietosuoja).”

Osion loppuun tai sopivaan kohtaan olisi hyvä lisätä myös tämä ajatus tavalla tai toisella: ”Kyberturvallisuuden tilannekuvatietojen jakaminen valtionhallinnon, hyvinvointialueiden ja kuntien välillä tulee varmistaa kustannustehokkailla ratkaisuilla ja tarvittaessa lainsäädäntöä päivittämällä.”

Hyvinvointi

Toimintakykyinen ja tulevaisuuteen luottava Suomi ei synny ilman hyvinvoivia asukkaita. Hyvinvointia turvaavan digitalisaation varmistamiseen tarvitaan keskenään yhteen toimivaa sääntelyä ja valvontaviranomaisten sektorirajat ylittävää yhteistyötä. Olemassa olevia esteitä tiedon liikkumisessa ja hyödyntämisessä tulee purkaa. Digitalisaation edistäminen ei saa lisätä kansan eriarvoisuutta. Valtion on varmistettava, että kaikki pysyvät mukana digitaalisessa kehityksessä - palveluiden tulee huomioida käyttäjien erilaiset tarpeet.

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

Hyvä uusi teema tärkeine nostoineen herättää kysymyksen siitä, kuinka tätä yhteistyötä tullaan tekemään konkreettisesti. Kun toimenpiteet eivät tästä dokumentista vielä käy ilmi, jää lukijalle edelleen huoli siitä, hajoaako digistrategian tavoitteet aiemman tapaan eri ilmiansuuntiin ja täten vaikeasti hahmotettaviksi ja seurattaviksi. Toimeenpanosuunnitelman laatimisessa, toteuttamisessa ja seurannassa tulee myös sidosryhmillä olla keskeinen rooli.

Lausunnoilla oleva luonnos ei anna mitään konkreettisia viitteitä siitä, että yhteistyö kuntien/alueiden kanssa tiivistyisi ja kehittämisresursseja ohjattaisiin kokonaisuhyötyjä tavoitellessa myös tähän työhön. Erityisiä panostamisen paikkoja ovat kansalaisen näkökulmasta tärkeä kunta-hyvinvointialueyhteistyö, sekä valtio-hyvinvointialue-kunta viranomaisten välisen tilannekuvatyön parantaminen liittyen uhkatilanteeseen ja organisaatioiden kyvykkyyden tilaan. Lisäksi tarvitaan kansallista viranomaisyhteistyötä yhteisten palveluiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Samoin lakisääteisesti veloitettun viranomaisten dokumentointi, arviointi, seuranta ja valvontataakan keventämiseksi (tuottavuuden parannus) yhteisillä ja kansallisesti johdetuilla toimintamalleilla ja yhteistyöllä, mikä koskee mm. tietoturva- ja tietosuojasääntelyä.

Kohdassa 3.2.4 viimeisessä kappaleessa viimeisissä virkkeissä viitataan Interoperable Europe Actiin (yhteentoimiva Eurooppa asetus?). Tässä kohdassa ei viitata mitenkään kansallisiin yhteentoimivuutta edistäviin säädöksiin kuten tiedonhallintalakiin. Olisi hyvä, että tämä yhteys tulisi ilmi tekstistä ja näiden säädösten väliset yhteydet (tai ristiriidat).

Digikompassin kokonaisuus

Miten arvioisit digikompassia kokonaisuutena?

Uudessa versiossa lähtökohtana ovat selvästi muuttuneet olosuhteet geopoliittisine jännitteineen sekä sääntelyn kasvu ja toimeenpanon haasteet. Tämä on hyvä esimerkki siitä, kuinka toimintaympäristö on jatkuvassa liikkeessä ja meidän tulisi viimein löytää uusi tapa tehdä asioita yhdessä.

Ensimmäinen selonteko laadittiin keräämällä hallinnonalojen kehittämistoimenpiteet saman dokumentin alle, mutta yhteinen pohdinta siitä, mikä on kansallisesti tärkeintä ja mihin resurssit keskitetään yhdessä, jäi tekemättä. Vaikka tämä nyt lausunnoilla oleva selontekoluonnos on saanut hieman aiempaa konkreettisemmän muodon, emme ole kansallisesti edelleenkään tekemässä asioita resurssiviisaasti. Olemme tunnistaneeet uusia ilmiöitä ympäristöstämme ja liittäneet ne aiemman tavoitemassan päälle. Olisikin muun muassa tarkasteltava digistrategian/-kompassin suhdetta muihin kansallisen tason digitalisaatioon/tietoon/dataan kytkeytyviin strategioihin/suosituksiin ja löytää yhteistyössä kansallisesti merkittävät tekemisen paikat ja resurssit niihin.

Lisäksi linjauksien tulee tukea nykyistä vahvempaa monitasoista yhteistyötä.

Digikompassin nykyinen aikajänne on liian lyhyt. Määrätietoiseen kehittämiseen erityisesti julkisessa hallinnossa tarvitaan aikaa. Kansallisesti tehty viiden vuoden pidennys EU:n asettamaa linjausta pidemmälle voisi olla rohkeampikin samaan aikaan kun yksittäisiä toimenpiteitä tulee voida seurata ja päivittää nopeastikin.

Ilmansuuntakohtaisia teemoja yhdistämään on tuotu poikkileikkaavia ilmiöitä, joiden odotetaan sitovan paremmin yhteen kokonaisuuden hahmottamista. Hyvin tärkeät ja ajankohtaiset teemat vaikuttavat kuitenkin jäävän irrallisiksi lisäyksiksi, ilman niiden vaatimaa strategista painoarvoa tavoitteissa ja avaintuloksissa, jolloin asioiden saaminen toimenpidetasolle saakka hankaloituu.

Aiemman selonteon arvopohja säilyy, mutta jättää kuitenkin pohtimaan ihmiskeskeisyyden riittävää painotusta tavoitteissa - tehdäänkö tarpeeksi asioita ihmislähtöisestä näkökulmasta vai ohjaako meitä vieläkin julkisen hallinnon toiminnalliset rakenteet? Ihmislähtöisyys/asiakashyödyn näkökulma näkyy tavoitteissa ja avaintuloksissa pääosin julkisen hallinnon ja palveluiden osalta, mutta tulisi olla mukana läpileikkaavasti. Kuinka julkinen kytkeytyy toimiviin digitaalisiin ekosysteemeihin? Tekoälyn korostuminen, miten data, eettisyys, riskienhallinta ja osaaminen vaikuttaa ihmiseen? Hyvinvointiin?

Lisäksi kansallisessa ohjauksessa on kiinnitettävä huomiota ristiriitaisuuksiin hallinnonalojen ohjauksessa. Esimerkiksi opetus- ja kasvatusta -toimialalla odotetaan toisaalta voimakasta digitalisaation edistämistä, toisaalta asetetaan rajoituksia esimerkiksi digilaitteiden käytölle.

Dokumentin kolmannen (toimintaympäristö) ja neljännen (tavoitteet ja tulokset) osan välinen suhde jää epäselväksi. Sinänsä ansiokas toimintaympäristökatsaus ei oikein näytä kääntyvän tavoitteiksi ja tuloksiksi. Dokumentista jää puuttumaan pohdinta siitä, miten 2022 digikompassin tavoitteita ja tuloksia on saavutettu ja miltä osin nyt käännetään suuntaa.

Muut kommentit

Mikäli kommentti ei sovellu lomakkeen muihin asiakohtiin, voit jättää sen tähän.

Näemme eurooppalaiseen digitaalisen identiteetin lompakkoon liittyvän kehittämisen kytkeytyvän ennen kaikkea julkisiin palveluihin ja esitämme pohdittavaksi tämän paikan vaihtamista.

Kaupungit ja paikallistaso ovat Euroopan digitaalisen murroksen keskiössä. Ne yhdistävät EU:n tavoitteet kansalaisten jokapäiväiseen elämään ja auttavat kuroma an umpeen alueellisia kuluja digitalisaatiossa. Samoin kun Eurocities, EU maiden kuntaliittojen kattojärjestö CEMR, useat eurooppalaiset kaupungit ja -kuntaliitot, myös Suomen Kuntaliitto korostaa, että kuntien ja

hyvinvointialueiden tulee saada roolia nykyistä paremmin toimijana sekä EU-, että kansallisen tason digikompassin valmistelu- ja seurantaprosesseissa. Yhteistyön tulee näkyä myös kirjausten sisältöriiveillä samanarvoisena toimijana ja kumppanina kuin valtionhallinto ja virastot sekä yritykset. Tavoiteltu muutos mahdollistuu huomioimalla nämä toimijat sekä arvostamalla paikallisesti tehtävää työtä.

Ihmislähtöisistä palveluista valtaosa johdetaan ja toteutetaan nimenomaan paikallisesti. Digital Decade tavoitteisiin pääseminen edellyttää tämän toiminnan/tarpeiden nykyistä parempaa ymmärrystä, yhteistyörakennetta sekä resursseja yhteentoimivuustyöhön. Kunnat tarjoavat kansalaisille (kuntalaisille) merkittävän osan heidän tarvitsemistaan yhteiskunnan palveluista nyt ja jatkossa. Nämä palvelut ovat pääosin digitalisoituneet. Kunnat myös ylläpitävät ja kehittävät jatkuvasti palveluitaan, ja ovat kansalaisten arjessa hyvinvointialueiden ohella usein paljon valtiota keskeisempi kansalaisten liittymäpinta digitaaliseen julkiseen hallintoon.

Pauni Markus
Suomen Kuntaliitto ry

Hänninen Heli
Suomen Kuntaliitto ry - Heli Hänninen, strategiayksikkö, digitalisaatio ja tietoyhteiskunta